

Innst. S. nr. 84

(2008–2009)

Innstilling til Stortinget fra valgkomiteen

Innstilling fra valgkomiteen om valg av medlemmer og varamedlemmer til Nobelkomiteen

Til Stortinget

BAKGRUNN

Til Nobelkomiteen velges 5 medlemmer. Funksjonstiden er 6 år. Valg foregår hvert tredje år, og da velges henholdsvis 2 og 3 medlemmer. Hvert tredje år velges dessuten 3 varamedlemmer.

Komiteen velger selv for hvert kalenderår leder og nestleder.

Følgende medlemmer og varamedlemmer har funksjonstid fram til 31. desember 2008:

Medlemmer:

Kaci Kullmann Five, Bærum. Berge Furre, Oslo.
Ole Danbolt Mjøs, Tromsø.

Varamedlemmer:

Sverre Lodgaard, Oslo. Christopher Stensaker, Oslo. Gunnar Stålsett, Oslo.

Følgende medlemmer har funksjonstid fram til 31. desember 2011:

Sissel Rønbeck, Oslo. Inger-Marie Ytterhorn, Oslo.

Det skal nå velges 3 medlemmer med funksjonstid 1. januar 2009–31. desember 2014 og 3 varamedlemmer med funksjonstid 1. januar 2009–31. desember 2011.

Med utgangspunkt i matematisk fordeling av de medlemmene og varamedlemmene som skal velges

nå, har valgkomiteen mottatt forslag på kandidater fra de aktuelle partigruppene.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at det i regelverket for valg til Nobelkomiteen ikke formelt er noe til hinder for å velge stortingsrepresentanter som medlemmer av komiteen. Et forslag om dette fra representanten Berit Ås ble nedstemt i Stortinget 31. mai 1974 i forbindelse med suppleringsvalg av medlemmer til Nobelkomiteen. Et tilsvarende forslag ble 19. desember 1978 fremmet i Stortinget av Hanna Kvanmo. Forslaget ble oversendt Stortingets presidentskap uten realitetsvotering, men senere ikke fulgt opp. Det har likevel vært en alminnelig oppfatning at stortingsrepresentanter ikke bør velges til komiteen, men at dette likevel ikke kan være til hinder for at representanter som ikke tar gjenvalg må kunne innvelges til komiteen i siste sesjon av stortingsperioden, og at det ikke kan anføres sterke reelle hensyn mot dette. Det vises i denne sammenheng til valget av daværende Stortingets visepresident Odvar Nordli høsten 1984, da det var kjent at Nordli ikke tok gjenvalg til Stortinget høsten 1985.

Flertallet legger fortsatt denne oppfatning til grunn. Dette samsvarer også med det som ble lagt til grunn i Stortinget 27. mai 1977 ved behandlingen av det såkalte Ingvaldsen-utvalgets innstilling, da følgende vedtak ble fattet:

"Stortingsrepresentanter bør ikke velges eller oppnevnes bedriftsforsamlinger eller styrer i bedrifter eller institusjoner som er underlagt Stortingets kontroll, eller organer som forbereder saker som Stortinget senere fatter beslutning om, uten i slike tilfeller hvor det forutsettes at representanten ikke stiller til gjenvalg ..."

Flertallet ser det slik at mange av de samme hensyn gjør seg gjeldende med hensyn til valg til Nobelkomiteen.

Valgkomiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til den mangeårige debatt om forholdet mellom Stortinget og Nobelkomiteen. Fra tid til annen er det kommet uttalelser også fra politiske ledere i andre land som på en måte gir norske myndigheter ansvaret for kontroversielle tildelinger av Nobels fredspris. Det er derfor et vedvarende behov for å sikre Nobelkomiteens uavhengighet av Stortinget, slik at komiteen står helt fritt fra å måtte ta hensyn til den utenriks- og sikkerhetspolitikk eller handelspolitikk norske myndigheter står for. Dette har blant annet utkrystallisert seg i at regjeringsmedlemmer og stortingsrepresentanter ikke bør sitte som medlemmer av Nobelkomiteen.

Disse medlemmer viser i denne sammenheng til en tidligere debatt i Stortinget i forbindelse med valg av medlemmer til Nobelkomiteen 31. mai 1974 hvor Sosialistisk Venstreparti fremmet konkrete forslag til endringer i systemet for valgene.

Nedenfor bringes noen få utdrag fra debatten:

Guttorm Hansen (stortingspresident og formann i valgkomiteen):

"Jeg vil i første rekke i dette innlegg gjøre et forsøk på kort å trekke opp de mer prinsipielle synspunkter som Stortinget tidligere har fulgt, og som Stortinget også må følge i framtida når det gjelder Nobelkomiteen og Nobels fredspris.

Det går klart frem av Alfred Nobels testamente og av de såkalte "grundstadgarna" at den funksjon Stortinget er tillagt utelukkende er å velge Nobelkomiteen. Det var dette Alfred Nobel bestemte, og som "grundstadgarne" inneholder. Stortinget skulle ikke dele ut fredsprisen og skulle ikke påvirke utdelingen av fredsprisen. Stortinget skulle velge fem medlemmer, og komiteen skulle være uavhengig og dele ut prisen uten direkte eller indirekte instruks fra Stortinget. Slik måtte det være, og slik må det fortsatt være. I dette ligger det at Nobelkomiteen kan foreta prisutdelinger som kan stå i sterk motsetning til Norges offisielle utenrikspolitikk, i sterk motsetning til det et flertall av Stortingets representanter måtte mene, i sterk motsetning til en eventuell folkeopinion. Det har da også skjedd flere ganger at Nobelkomiteen har foretatt utdelinger som det har stått stor strid om i Norge, for så vidt også utenfor Norge. Men dette kan Nobelkomiteen gjøre bare så lenge det er helt klart at komiteen er fri og ubundet, uten instruks verken direkte eller indirekte. Den kan ikke handle helt suverent uten at det er klart at Stortinget bare har en funksjon når det gjelder komiteen, nemlig å foreta valg av medlemmer.

Jeg er helt sikker på at bare så lenge denne praksis kan etterleves, kan Stortinget fremdeles ha det ærefulle verv som Alfred Nobel i sitt testamente bestemte at vi skulle ha. Nobels fredspris er så internasjonalt kjent og har en så stor betydning at dersom

det skjer en endring i forhold som her debatteres, vil det få store utenrikspolitiske virkninger for oss. For framtidens skyld bør vi derfor nå være meget varsomme med hva vi foretar oss, og hvordan vi uttrykker oss i saken. Det er bare en veg å gå her, og det er å fastslå fullstendig klart igjen at utdelingen av Nobels fredspris tilkommer Nobelkomiteen, og at Stortingets eneste funksjon i denne forbindelse er å velge komiteen.

Det er da også ganske klart at indirekte forsøk på å diktere komiteen prinsipielle eller generelle retningslinjer ikke kan eller må gjøres. Av den grunn må forslaget om å entledige de tre gjenværende valgte medlemmer av den nå sittende komitee avvises. I det forslaget ligger nemlig en så sterk stillingtagen til fjorårets utdeling at det i høy grad berører de prinsipper jeg her har nevnt. Det ville i praksis bety at Stortinget hver gang det senere ble utdelt en fredspris, ville måtte godta utdelingen ved ikke å endre komiteens sammensetning, eller å gi uttrykk for utilfredshet ved å entledige komiteen. At Stortinget i dag avviser Sosialistisk Valgforbunds forslag om å entledige hele komiteen, betyr ikke at Stortinget gir uttrykk for verken tillitt eller mistillit overfor Nobelkomiteen, men at Stortinget fastslår at Nobelkomiteen er uavhengig og ubundet av Stortinget, og at Stortinget ikke tar standpunkt til utdelingen av Nobels fredspris."

Torild Skard:

"Men når det så med styrke av mange hevdes at Nobelkomiteen bør være mest mulig suveren i sine avgjørelser, finner jeg det ytterst ulogisk at ikke bare medlemmer av Norges storting, men attpåtil svært framstående politiske representanter deltar i komiteens arbeid. Når stortingspresidenter, odelstingspresidenter og lagtingspresidenter velges inn i Nobelkomiteen, eller når ledende partirepresentanter velges inn, da må enhver tale om uavhengighet i forhold til Stortinget eller offisiell norsk politikk virke både merkverdig og hyklersk. Det er ikke bare snakk om det fins instruks direkte eller indirekte, det er snakk om personer og hva personer står for.

Etter min oppfatning er den eneste logiske konsekvens av ønsket om uavhengighet for Nobelkomiteen at man fatter vedtak om at ikke bare medlemskap i Regjeringen, men også i Stortinget skal virke uforenelig med deltakelse i Nobelkomiteens arbeid. I pakt med dette synet vil vi i SV også fremme forslag om dette i dag.

Valgutvalgets flertall vil altså ikke endre Nobelkomiteens sammensetning prinsipielt sett. Vel, jeg kan forstå – om enn ikke akseptere – at det for noen kan kjennes vanskelig å skifte ut allerede sittende medlemmer. Men at man attpåtil nå som et av de nye medlemmer i komiteen foreslår en av Lagtingets fungerende presidenter, det synes jeg er en meget klar markering av en meget nær, for ikke å si intim forbindelse mellom nettopp Stortinget og Nobelkomiteen. Hvis dette valget går gjennom, vil Nobelkomiteen omfatte ikke mindre enn tre nåværende eller tidligere presidenter i dette hus: Odelstingspresident Aase Lionæs, tidligere stortingspresident Bernt Ingvaldsen og nåværende lagtingspresident Egil Aarvik. Dette vil utgjøre flertallet i komiteen. Jeg synes dette er en beklagelig utvikling, og jeg mener at på denne bakgrunn må i det minste Stortingets flertall i denne sal

seinere vokte seg vel for å henvise til Stortingets Nobelkomitees politiske uavhengighet av Stortinget, i hvert fall hvis de ønsker at deres uttalelser skal bli tatt alvorlig."

Johan Østby:

"Som nevnt har jeg betydelig sympati for tanken om at medlemmer av Stortinget ikke skal kunne være medlem av Nobelkomiteen, men et vedtak i denne retning setter jo både komiteen og Stortinget og forholdet mellom Stortinget og komiteen i en ny stilling. Det griper også inn i det bilde den øvrige verden danner seg av komiteen og av Stortinget. Nå er vel nettopp dette en del av grunnen både til at spørsmålet er reist, til at forslaget er fremmet av et mindretall, og til at valgkomiteens flertall er kommet til at avgjørelsen bør utsettes. Jeg er som nevnt enig med dette flertallet. Vi har tid til å la dette spørsmål modnes og bør bruke den tiden."

Berit Ås:

"Det er svært alvorlig at stortingsrepresentanter sitter i komiteen siden det uavvergelig vil føre til at gruppen de tilhører, kommer i forsvarsposisjon på vegne av sine kamerater og derigjennom blir offer for et erkjent eller ikke erkjent press i retning av ikke å diskutere sine egne."

Kåre Willoch:

"Jeg kan slutte meg helt ut til det stortingspresident Hansen sa innledningsvis. Han understreket bl.a. sterkt at komiteen må kunne dele ut Nobelprisen i motsetning til norsk utenrikspolitikk, og i motsetning til Stortingets flertall eller til norsk folkeopinion, dersom komiteen finner dette riktig. Det er jeg helt enig i. Dette er et helt vesentlig prinsippsspørsmål."

Stortingspresidenten understreket også dette at Stortinget må gjøre det helt klart at Nobelprisen ikke utdeles av Stortinget eller på vegne av Stortinget.

Det kan være grunn til å understreke at da Halvdan Koht i sin tid gikk ut av komiteen fordi han var utenriksminister, ja, så var det for å understreke at det ikke skulle være noen sammenheng mellom norsk offisiell politikk og fredsprisutdelingen."

Liv Aasen:

"Når det gjelder valg av stortingsrepresentanter til Nobelkomiteen, er dette etter min mening et spørsmål som er langt enklere å avklare. Dersom det er fare for at Nobelkomiteens avgjørelser kan bli gjort til Stortingets ansvarsområde, eller det på andre måter kan oppstå misforståelser i denne sammenheng, ville man i alle fall distansere Nobelkomiteen mer fra Stortinget ved å utelukke valg av stortingsrepresentanter. Det var jo denne frykt for sammenblanding av komiteavgjørelser og regjeringens standpunkt som førte til bestemmelsen om at regjeringsmedlemmer ikke skal kunne sitte i komiteen."

Hans Hammond Rossback:

"Jeg synes ikke det er særlig heldig at en nå, når Stortinget står foran valg til komiteen, kommer til at en bør stille opp stortingsmenn som medlemmer. Dette har ingenting med kandidatene å gjøre, men det er tydeligvis sterk tvil i Stortinget om stortingsmenn bør være medlemmer, og at en da velger å innstille en stortingsmann som medlem, er etter mitt skjønn lite heldig. Jeg har lyst til å understreke meget sterkt at når jeg inntar dette standpunkt, er det ut fra en prinsipiell holdning til spørsmålet og ikke en holdning til de kandidater som er foreslått."

Anders Lange:

"Det er ikke lett for folk i utlandet å skjønne at Stortinget ikke har noe mer med utnevningen av vinnere av Nobels fredspris å gjøre enn bare å oppnevne komiteen når det til stadighet sitter presidenter fra Norges Storting der.

Forslaget lyder slik – det er forslag fra ALP ved Anders Lange:

"Nobelkomiteen bør med tiden besettes av folk utenfor Stortinget, gjerne også utenfor landet."

Einar Førde:

"Eg vil elles kort seie at eg er samd i prinsippet om at ein bør unngå stortingsmedlemmer – parlamentsmedlemmer, dersom det skulle bli ei internasjonalisering - og regjeringsmedlemmer i komiteen."

Disse medlemmer deler fullt ut det syn at verken stortingsrepresentanter eller regjeringsmedlemmer bør sitte som medlemmer av Nobelkomiteen. Når det nå foreligger forslag på to nye medlemmer i Nobelkomiteen som vil være stortingsrepresentanter frem til 1. oktober 2009, vil disse medlemmer vise til at det samme også skjedde da Odvar Nordli ble valgt til medlem i Nobelkomiteen senhøstes 1984 da det var kjent at han ikke søkte gjenvalg i 1985. Det vil således være en nylig presedens for at stortingsrepresentanter som har frasagt seg gjenvalg, kan velges til medlem i Nobelkomiteen senhøstes året før de går ut av Stortinget. Disse medlemmer er under sterk tvil kommet til å ville akseptere en slik fremgangsmåte, men bare dersom det blir avklart at de ikke vil møte i Nobelkomiteens møter før etter 1. oktober 2009. Inntil de også formelt har fratrudd som stortingsrepresentanter, bør komiteen innkalle varamedlemmer til de møter som avholdes før angitte tidspunkt.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag, men er innstilt på å trekke det dersom de berørte avklarer at de vil respektere synspunktet om at ingen formelt sittende stortingsrepresentant skal delta i Nobelkomiteens møter:

"Stortinget forutsetter at stortingsrepresentanter som velges som medlem av Nobelkomiteen, ikke deltar i møter i komiteen før de har fratrudd som medlem av Stortinget."

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Stortinget forutsetter at stortingsrepresentanter som velges som medlem av Nobelkomiteen, ikke deltar i møter i komiteen før de har fratrudd som medlem av Stortinget.

KOMITEENS TILRÅDING

Under henvisning til foranstående innstiller valgkomiteen til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Som medlemmer og varamedlemmer til Nobelkomiteen velges:

Medlemmer:

For tidsrommet 1. januar 2009–31. desember 2014:

1. Thorbjørn Jagland, Lier
2. Kaci Kullmann Five, Bærum
3. Ågot Valle, Bergen

Varamedlemmer:

For tidsrommet 1. januar 2009–31. desember 2011:

1. Knut Vollebæk, Oslo
2. Christopher Stensaker, Trondheim
3. Sverre Lodgaard, Oslo

Oslo, i valgkomiteen, den 27. november 2008

Thorbjørn Jagland

leder